

Wilhelm Voss, **Versuch einer Geschichte der Botanik in Krain (1754–1883)**
– **Poskus zgodovine botanike na Kranjskem (1754–1883): znanstvenokritična izdaja.** Celje : Mohorjeva družba, 2008. 273 strani.

Zamisel o ponovni izdaji in prevodu v naslovu omenjene zgodovine botanike, je izšla iz Idrije, naših »botaničnih Aten«. Knjigo je napisal Wilhelm Voss, profesor naravoslovnih predmetov na višji realni gimnaziji v Ljubljani od šolskega leta 1874/75 do konca šolskega leta 1893/94, ko se je vrnil na Dunaj. Njegov oče je izviral iz Prusije, se je pa priselil na Dunaj, kjer je bil družabnik tedaj znanega knjigotrškega podjetja Pfautsch & Voss. Mati Natalija je izvirala iz družine Pfautsch. Wilhelm Voss se je rodil na Dunaju 31. decembra 1849. Leta 1867 je prav tam končal višjo realko in se vpisal na tamkajšnjo Tehniško visoko šolo (Politehniko). Iz Splošnega oddelka te visoke šole je prestopil na Kemično-tehniško strokovno šolo, udeleževal pa se je tudi naravoslovnih vaj na dunajski univerzi. Leta 1871 je postal asistent na katedri za zoologijo in botaniko na matični visoki šoli. Ker pa so tedaj bile asistentske službe zgolj začasne, je leta 1874 postal učitelj na ljubljanski višji realki. Po poskusnem triletju je njegova začasna nastavitev postala stalna, dobil je naziv profesorja. V Ljubljani je torej služboval dvajset let. Nekaj mesecev po vrnitvi na Dunaj, 30. marca 1895, je umrl, ko še ni bil star 46 let.

Že med študijem na Tehniški visoki šoli se je zanimal za naravoslovje, posebej za glive. Raziskoval je njihovo razširjenost in sistematiko posebej v okolici Dunaja. Po prihodu v Ljubljano je bilo seveda njegovo glavno delo poučevanje naravoslovnih predmetov na višji realki v na novo zgrajeni stavbi na Vegovi ulici. Nadaljeval pa je načrtno in temeljito s svojim že na Dunaju začetim delom – znanstvenim proučevanjem gliv. Tako se je uvrstil med nekaj uglednejših gimnazijskih profesorjev, ki so poleg svojega šolskega dela raziskovali tudi kako svoje področje. Med temi naj omenimo slovenske naravoslovce, znanega Frana Erjavca, Ivana Tuška, Ivana Šubica, Alfonza Pavlina in Poljaka Julija Glowackega. Voss je svojo drugo domovino – Kranjsko – v dvajsetih letih svojega bivanja, glede gliv raziskal po dolgem in počez. Prehodil je okolico Ljubljane, gozdna območja med Ljubljano, Postojno in Cerknico, dolino Save do Bele peči z dolinama vrat in Planice, Bohinj, svet med Ortnekom in Kočevjem do doline Kolpe. Nekatere kraje je obhodil tudi večkrat. Raziskal je tudi glive na jamskem lesu v rudnikih v Idriji in v Zagorju. Pri svojih botaničnih pohodih se je z domačini, ki so govorili le slovensko, sporazumeval le za silo. Zato je imel težave ob vprašanjih, zakaj nabira grdo obarvane, pogosto povsem ovenele liste. Voss je namreč poleg gliv na

olesenelih delih rastlin, zbiral tudi parazitske glive, ki živijo na zelenih delih rastlin in jih pogosto grdo spremenijo. Kranjsko je glede razširjenosti in sistematike gliv izvrstno obdelal, tako temeljito, da je imela malo katera dežela, vsaj na območju Avstro-Ogrske, svojo mikofloro (floro gliv) preučeno tako temeljito. Svoje najdbe in opise gliv je objavljaval v prispevkih s skupnim naslovom *Mykologisches aus Krain I–12, Materialien zur Pilzkunde Krains I–V, Mycologia carniolica I–IV*. Zadnji niz je bil ponatisnjen v Berlinu pod istim naslovom v knjižni obliki in je še vedno najobsežnejši prispevek k poznavanju kranjskih, s tem pa tudi slovenskih gliv. To je hkrati tudi Vossovo življenjsko delo. Dosežkov Vossovega mikološkega dela tukaj ne moremo podrobneje prikazati.

Voss je prek gostiteljskih rastlin za glive moral nujno spoznavati tudi te, saj številnih parazitskih gliv brez poznavanja njihovega substrata, torej višjih rastlin, tedaj ni bilo mogoče določiti. Tako je preko gliv prešel tudi na študij višjih rastlin. Pri svojem mikološkem delu je javnost opozarjal tudi na škodljive parazitske glive. Tako je našel prvi na slovenskem ozemlju v vinogradu na južni strani Rožnika za nekaj desetletij uničujočo bolezen – peronosporo vinske trte, tedaj imenovano *Peronospora viticola*, zdaj *Plasmopara viticola* ter poročal o njenem širjenju. Pisal pa je tudi o Darwinu, boleznih in škodljivcih na jabolani, o plesni in pršici na hmelju, o glivah v človekovem gospodarstvu in gospodinjstvu, o glivah na gojenih rastlinah itn. Njegova bibliografija je zelo obsežna, saj zajema 89 enot, večinoma so znanstveni prispevki. Skoraj vsi se nanašajo na kranjsko ozemlje.

Po tej uvodni predstavitvi Vossovega življenja in poglobitnega dela, preidimo na obravnavo njegove Zgodovino botanike na Kranjskem. Upam, da bo uredništvo Zgodovinskega časopisa blagohotno sprejelo njen nekoliko daljši prikaz, saj se na njegovih straneh o botaniki in njeni zgodovini še ni pisalo. Voss sam je to delo že v naslovu označil za poskus, kar je upravičeno, saj pred njim večjih zapisov o zgodovini botanike na Kranjskem še ni bilo. V njem pa je pravzaprav odstopil od izraza botanika in ga povsem utemeljeno nadomestil s floristiko. Botanika seveda zajema veliko več ožjih disciplin, za katerih študij pa v času, ki ga obravnava Vossov Poskus, na Kranjskem ni bilo nikakršnih možnosti. O pobudi za pisanje Poskusa je Voss zapisal: »Že dlje časa se ukvarjam z mislijo, da bi predstavil dejavnost kranjskih botanikov in tistih, ki so po deželi Kranjski potovali iz zanimanja za botaniko. Vedno mi je bilo v veselje, kar v oddih po poklicnih in drugih opravilih, zasledovati življenje in delo floristov, ki so nekoč delovali v deželi. Iz zapisanih drobcev se je zbralo gradivo, ki sem ga kronološko presejanega in urejenega, naslovil 'Poskus zgodovine botanike na Kranjskem'«. Gotovo pa je k temu pripomoglo poznavanje višjih rastlin, ki je bilo nujno za določanje parazitskih gliv.

Pričujejoča knjiga zajema v prvem delu zapis Anice Božič *Knjigi na pot*. Nato sledi: Wilhelm Voss, Versuch einer Geschichte der Botanik in Krain (1754–1883) *Faksimile*, Erste Hälfte (str. 9–69), nato isti naslov, le *Zweite Hälfte* (str. 71–112). Prva polovica je bila objavljena v Jahresbericht der Staats-Ober-Realschule in Laibach für das Schuljahr 1884. Veröffentlicht durch die Direktion. Laibach 1884. Buchdruckerei von Ig. v. Kleinmayr & Ferd, Bamberg. Verlag der Staats-Ober-realschule (prevedeno in skrajšano Izvestja Državne višje realne šole v Ljubljani za

šolsko leto 1884). Druga polovica je bila objavljena v istih Izvestjih, le za šolsko leto 1885. Nato sledi slovenski prevod Wilhelm Voss, Poskus zgodovine botanike na Kranjskem (1754–1883), ki ga je opravil mag. Mirko Zorman (str 113–224), nato pa Redakcijsko poročilo in komentar s podpoglavji Uvod, Življenje in delovanje Wilhelma Vossa, Bibliografija in Komentar k Vossovi razpravi, ki ju je napisal upokojeni univerzitetni profesor botanike dr. Tone Wraber, tudi sam pisec številnih razprav iz zgodovine botanike. Pod tem skromnim naslovom pa se skriva veliko več. Pri obravnavanih botanikih so namreč poleg zelo strnjenih povzetkov njihovih najpomembnejših dosežkov navedene tudi zgodovinske razprave o njih, ki so jih napisali večinoma slovenski botaniki v stopetindvajsetih letih po izidu Vossovega Poskusa. S tem je vednost o obravnavanih botanikih ažurirana prav na sedanje stanje. Precejšen del teh razprav je napisal prav prof. dr. Tone Wraber.

Svoj prikaz zgodovine botanike na Kranjskem začneja Voss kar s klasično dobo 1754–1800, kakor jo je poimenoval sam. Pred tem časom po Vossovem mnenju ni bilo ničesar, kar bi bilo botanično zanimivo. Poznal je seveda Valvasorjevo »Die Ehre des Hertzogthums Crain«, kjer so v 1. delu na straneh 346–372 prikazane žitne vrste, stročnice, sadno drevje, gomoljnice, razno divje drevje, razna zelišča in cvetlice. Vendar tu ni najti ničesar, kar bi imelo kako botanično vrednost. Izjema je zaglavje o številnih zeliščih, ki je pravi cvetober povedi o čarovniških zgodbah, o pripravi čarobnih maž, kar priča o Valvasorjevem najhujšem praznoverju. Pri vsakem obravnavanem botaniku so najprej navedeni biografski podatki iz biografskih leksikonov in enciklopedij, v katere so bili zajeti.

Prvi je opisan Janez Anton Scopoli, ki je upodobljen tudi z edinim portretom v knjigi. Zdaj vemo, da Scopoli ni bil prvi botanik na Kranjskem, toda Voss tega še ni mogel vedeti. Janez Anton Scopoli je bil rojen leta 1723 v mestu Cavalese v dolini Val di Fiemme tedanje grofije Tirolske. Študiral je medicino. Po raznih službah in zapletih je naposled dobil službo rudniškega zdravnika, vendar brez redne plače. Kot zdravnik je imel dohodke le od monopola na vino. V Idriji je služboval šestnajst nesrečnih let. V tolažbo je prepotoval različna območja na Kranjskem, kjer je zbiral rastline in jih opisal v knjigi »*Flora carniolica*«. Scopoli pa ni bil dejaven le na področju botanike, veliko pozornost je namenjal tudi mineralogiji in proučevanju žuželk. S svojimi deli si je v znanstvenem svetu pridobil velik sloves.

Drugi je bil baron Franc Ksaver Wulfen, po rodu iz plemiške družine iz otoka Rügen s Švedskega Pomorjanskega. Njegov oče je služboval v avstrijski armadi in je bil pozneje povišan v feldmaršal-poročnika. Franc Ksaver Wulfen je bil rojen 5. novembra 1728 v tedaj avstrijskem Beogradu, kjer je služboval njegov oče. Sedemnajstleten je stopil v jezuitski red. Nato je prešel vse stopnje v redu, med drugim z večletnim učiteljevanjem, tudi v Gorici. Ob razpustu jezuitskega reda 1773 je bil že dejaven v dušnem pastirstvu v Celovcu, hkrati pa se je ukvarjal z naravoslovjem, predvsem z botaniko. Wulfen je na Kranjskem bival le zelo kratko, v letih 1762 in 1763. Kljub temu so v njegovi »*Flora Norica Phanerogama*« pri več kot 200 redkih rastlinskih vrstah kot nahajališča navedeni kraji na Kranjskem, kjer je herbariziral. Krajev tukaj seveda ne moremo naštevati.

Ko se je Scopoli leta 1769 preselil na Slovaško, je prišel v Idrijo za državnega rudniškega kirurga Baltazar Hacquet. Rojen je bil leta 1739 v kraju La Conquet v Bretanji in umrl 10. januarja 1815 na Dunaju. O njegovi mladosti ne vemo ničesar. Med sedemletno vojno (1756–1763) je bil kot podzdravnik v avstrijski službi. Spoznal ga je znameniti Gerhard van Swieten, osebni zdravnik cesarice Marije Terezije in organizator avstrijskega zdravstva in znanstvenega dela. Po njegovem posredovanju je prišel za rudniškega zdravnika v Idrijo, najbrž leta 1767. Leta 1773 je bil v Ljubljani magister kirurgije in porodništva, kasneje je dobil stolico za anatomijo in kirurgijo na tukajšnjem liceju. Leta 1788 je postal profesor naravoslovja na Jožefovi univerzi v Lvovu (sedaj Lviv). Leta 1810 se je odpovedal tej službi, se preselil na Dunaj in živel le za znanost. Zaradi svoje svobodomiselnosti je imel v naših krajih velike težave. Imeli so ga za krivoverca in so osebe rudnika napeljevali k temu, da bi ga cesarica odpoklicala iz Idrije, kar zaradi zaslombe pri van Swietnu ni uspelo. Da na terenu ne bi imel težav, je moral pri svojih botaničnih in mineraloških pohodih potovati pod tujimi imeni. Novo odkrite rastline je opisal v »*Plantae alpinae carniolicae*«. S tem delom si je prislužil trajni sloves botanika. Hacquet pa je deloval tudi na raznih drugih področjih, tudi na etnografskem.

Prvi botanik z našega ozemlja in najbrž naš prvi privatni učenjak v naravoslovju, je bil baron Karel Zois von Edelstein. Družina Zoisov izvira iz Švice. V 18. stoletju so štirje bratje Zois prišli na Bergamaško v Italiji, ter pri Verbenu in Alzanu kupili manjše posestvo. Pisali so se Zoja za Gioja, t. j. dragulj (nemško Edelstein, po njem izvira plemiški predikat). Dva sta se kasneje ločila in eden od obeh, Michael Angelo, rojen okoli 1700, je odšel v Trst in kasneje v Ljubljano, kjer je stopil v službo pri bogatem veletrgovcu baronu Augustinu Codelliju von Fahrenfeldu. Z neutrudno vnemo, izjemno spretnostjo in zvestobo mu je uspelo, da je leta 1735 lahko prevzel celotno trgovsko hišo. Ta je imela tako rekoč monopol nad prometom železa in izdelkov iz železa med Koroško in Kranjsko. Michael Angelo Zois, ki ga je Marija Terezija povzdignila v baronski stan, je bil dokaj premožen in se je v drugem zakonu poročil z Johanno Kappus von Pichelstein iz Kamne gorice na Gorenjskem. Iz te zveze so se rodili trije sinovi: Sigmund Zois, znani mineralog, še bolj znan kot mecen in preporoditelj (rojen 23. novembra 1747, umrl 10. novembra 1819) Josef Zois (rojen 22. novembra 1748) in botanik Carl Philipp Eugen Zois, ki je bil rojen v Ljubljani 18. novembra 1756. O njegovem življenju vemo le malo. Med bratoma Žigo in Carlom so bila očitno velika nesoglasja in tako je bojda še za življenja uničil večino tega, iz česar bi Karlovi biografii lahko zajemali. Vzrok za nesoglasja je bilo gotovo premoženje. Žiga Zois je namreč kot najstarejši sin postal edini upravičenec do zemljiškega gospostva Brdo pri Kranju, ki ga je njun oče preobrazil v fidejkomis. To je pomenilo, da je moralo gospostvo ostati neokrnjeno in da se je dedovalo naprej vedno na najstarejšega sina. Ta je bil svojim bratom dolžan omogočiti le šolanje in sestram skromno doto. Carl Zois kot tretji sin ni imel torej do gospostva Brdo nikakršnih pravic. Tudi pri kakih drugih zemljiških in rudniških posestvih na Kranjskem, ki so jih imeli Zoisi kar precej, ni nikjer vpisan kot solastnik. Carl Zois ni, kolikor je znano doslej, bil nikoli v nobeni službi ali imel kako javno funkcijo. Živel na gospostvu Brdo pri Kranju kot privatni

učenjak in se je ukvarjal z botaniko. V tamkajšnjem grajskem vrtu so še dolgo bila lepa stara domača in tuja drevesa, ki jih je dal pripeljati naravnost iz Amerike. V tamkajšnjem botaničnem vrtu, urejenem v letih 1785–1790, je gojil številne alpske rastline. Na treh krajih v Alpah je dal postaviti planinske koče, kjer se je pri zbiranju rastlin in herbariziranju sam zadrževal ali pa tudi njegovi sodelavci, ki so zanj zbirali bolj zanimive rastline. Bil je velik zbiratelj in je svoje najdbe pošiljal drugim botanikom. O svojem botaničnem delu ni objavil nič, sodeloval pa je z raznimi botaniki, posebej veliko z baronom Wulfenom. Z Žigovim dovoljenjem je živel na Brdu, vendar njegovo vzdrževanje ni bilo urejeno. Večina drugih v knjigi omenjenih znanstvenikov, se je z botaniko ukvarjalo zasebno poleg redne službe. Privatni učenjaki so navadno imeli rente, ki so jim jih zagotovili starši ali sorodniki. Te baron Carl Zois ni imel. V zadnjih letih življenja je s Kranjske kar poniknil. Voss ni mogel ugotoviti niti kdaj in kje je umrl. Bufon (1961) je ugotovil, da je bilo to 29. oktobra 1799 v Trstu. Pri omenjenem uničenju so verjetno propadli tudi vsi na Carla Zoisa nanašajoči se spisi, namreč njegovo dopisovanje z Wulfenom, ki so bili po mnenju muzejskega kustosa Karla Dežmana, pač najboljši dokaz za odlična opazovanja, ki jih je Zois opravil v Gorenjskih Alpah.

V obdobju 1801–1852 je na Kranjskem deloval Franc Pavla Hladnik, ki je bil rojen 29. marca 1773 v Idriji. Oče ga je namenil za praktično rudarstvo, vendar je sin kazal veselje za študij in po filozofskih in teoloških študijah postal duhovnik, nato skriptor v licejski knjižnici, ravnatelj normalke, nato zelo uspešen ravnatelj gimnazije. Kdaj natančno se je začel ukvarjati z botaniko ni znano, gotovo pa pred letom 1803, kakor izhaja iz nekega pisma. Sodeloval je s številnimi botaniki. Hladnik je oblikoval zajeten herbarij flore Kranjske, ki ga je leta 1836 podaril novoustanovljenemu muzeju v Ljubljani, kjer sodi med eskponate, na katere je ta ustanova najbolj ponosna.

Jožefina pl. Kviatkowska, roj. pl. Gerstorf, je nekaj časa (najbrž okrog leta 1820) živela pri svoji hčeri v Idriji. Napisala je delce z naslednjim naslovom: »*Erste Anfangsgründe der Botanik in Briefen, als Anleitung zum Selbststudium dieser Wissenschaft zu gebrauchen.*« Delce je bilo namenjeno njenemu najstarejšemu vnuku Jožefu Urbasu v Idriji. Tam je zasnovala tudi herbarij.

Andreas Fleischmann je bil vrtnar v ljubljanskem botaničnem vrtu. Rojen je bil leta 1805 v Beričevem pri Dolu blizu Ljubljane. Že v rani mladosti je bil pod Hladnikovim vodstvom dejaven v vrtu in tudi nadalje kot asistent prof. dr. Biatzówskega. Po premostitvi slednjega v Salzburg je leta 1850 v celoti prevzel skrb za vrt in nadaljeval tudi s predavanji o botaniki, ki sta jih vpeljala Hladnik in Biatzówski. Ta predavanja so bila tedaj izbirni predmet v gimnazijskem predmetniku. Bil je član nekaj učenih družb.

Žiga Graf je bil rojen 28. julija 1801 v Ljubljani, postal je magister farmacije in doktor kemije. V Ljubljani je krajši čas vodil lekarno »Pri samorogu«. Umrl je 3. septembra 1838 za škrlatinko. Graf je bil Hladnikov gojenec. Na Dunaju je poleg farmacije in kemije študiral tudi botaniko. Po vrnitvi v domovino je spoznaval tukajšnje rastlinstvo in stopil v strokovne stike z znanimi, celo slavnimi botaniki. Njegov za floro Kranjske tako pomemben herbarij so svojci v skladu z njegovo

željo, izraženo še za življenja, predali Deželnemu muzeju kot trajen spomin na prežgodaj umrlega.

Henrik Freyer je bil po družinskem izvoru iz nemške Češke. Njegov ded Ernest Freyer je bil v Idriji provizor obratne lekarne v času, ko je tam deloval Scopoli. Bil je vnet botanik, prav tako njegov sin, sicer farmacevt Karel Freyer. V tistem času so v Idriji delovali razni naravoslovni navdušenci in tako se je za botaniko navdušil tudi Henrik Freyer. Razvil je zelo bogato botanično dejavnost s številnimi ekskurzijami. Bil je zelo uspešen. Sodeloval je s številnimi zelo uglednimi botaniki. Žal pa je dolgo obljubljena *Flora Carnioliae et Carinthiae* ostala nedokončan rokopis.

Iz obdobja 1853–1883 je Voss zajel tele botanike. Jurija Dollinerja, ki je bil rojen v Radečah pri Zidanem mostu. Bil je zdravnik na Dunaju, v Postojni in v Idriji. Povsod se je zanimal za botaniko. Iz njegovih raziskav v okolici Dunaja je nastalo delo »*Enumeratio plantarum in Austria inferiore crescentium*«. Tudi na Kranjskem je našel nekaj novih vrst rastlin.

Valentin Plemel je bil rojen 7. januarja 1820 na Rečici pri Bledu in je postal duhovnik. Služboval je na Notranjskem, v Kočevju, v Škocjanu pri Krškem in naposled na Koroški Beli. Povsod je tudi v najtežjih razmerah botaniziral. Objavil je delo »*Beiträge zur Flora Krains*«, v katerem je abecedni seznam 664 redkih rastlin z natančno navedbo nahajališč. Tudi njegov brat, Franc Plemel, ki je umrl kot študent medicine, je bil zelo vnet botanik.

Nato je dokaj izčrpno predstavljen Karel Dežman, kustos v muzeju, ki je v slovenski zgodovini dobro znan kot ljubljanski in deželni politik ter zastopnik nemštva na Kranjskem. Dežman je v svojem času veljal za najtemeljitejšega poznavalca dežele Kranjske in njenih ljudi. Kmalu po nastopu službe kustosa v muzeju se je usmeril v raziskovanje kranjske flore. Izdal je zelo temeljito fitogeografsko študijo »*Beiträge zur Naturgeschichte des Laibacher Morastes*«. Objavil je še številna druga dela, ki jih ne kaže navajati.

Nato so navedeni botaniki, ki so se Kranjske botanično dotaknili na svojih potovanjih. Prvi je omenjen saški kralj Friedrich August II. (vladal od 1836 do 1854). Prvič je bil na Kranjskem 1836, ko si je ogledal nahajališče volčina *Daphne blagayana* v okolici Polhovega Gradca, o čemer se je pri nas že dosti poročalo. Drugič je bil na Kranjskem leta 1841.

Dr. David Heinrich Hoppe je bil izdajatelj botaničnega časnika »*Flora*«, ki je od leta 1818 izhajal v Regensburgu. Kranjsko je iz Koroške obiskal leta 1803 in drugič 1816.

Vitez Mutius Tommasini je bil tržaški rojak in sin premožnega trgovca. Deloval je kot upravni pravnik v Kotorju in Trstu. Kljub temu, da je dosegel na svojem upravnopravnem področju visok položaj in številna državna priznanja pa, je njegovo srce bilo za botaniko. Za cilj si je zastavil botanično raziskati območje od Julijskih Alp do kvarnerskih otokov. Sam in s svojimi sodelavci je zbral herbarij v 300 debelih fasciklih, ki vsebuje celotno floro Primorske in Istre v kakih 2400 vrstah in s številnimi primerki iz različnih nahajališč in razen tega še s 15000 vrstami iz drugih območij, v glavnem iz Evrope.

Dionys Stur, višji rudarski svetnik in od 1877 poddirektor c. k. Državnega geološkega zavoda na Dunaju, je v letih 1856 opravljajl geološka snemanja v Bohinju, na goriškem delu Primorja vzdolž Soče in na enem delu Krasa. Zajeto je bilo tudi območje Logatca, Planine, Postojne, Razdrtega in Vipave in naposled Bohinja. Na tej podlagi je nastala razprava »Über den Einfluss des Bodens auf die Verteilung der Pflanzen.«

Dr. Alois Pokorny, direktor leopoldstadtske višje realne gimnazije na Dunaju, je Kranjsko obiskal dvakrat. Prvič leta 1852, ko je raziskoval predvsem jamske glive v Postojni in drugič 1857, ko so Ljubljansko barje podvrgli poglobljeni raziskavi in je o njej objavil razpravo »Nachrichten über den Laibacher Morast.«

Dr. Anton Kerner vitez Marilaun je bil nazadnje profesor na univerzi v Innsbrucku in član Avstrijske akademije znanosti. Kerner je po Kranjskem potoval poleti 1864. Želel je določiti rastlinske formacije na območju kranjskega (in kasneje istrskega) Krasa in njihove višinske meje, posebej glede na vodilne rastline. Med strokovnjaki, ki so Kranjsko le obiskovali, pa Voss ni zajel tistih botanikov, ki so raziskovali le glive. Teh pa je bilo v njegovem času kar nekaj.

Med pospeševalnimi sredstvi botanike so opisani C. k. botanični vrt, Kranjski deželni muzej v Ljubljani, Seznam na floro Kranjske nanašajočih se spisov in različnih zbirk istega muzeja, Muzejsko društvo in C. k. Študijska oz. licejska knjižnica.

Jože Maček